

فضائل خدیجه علیها السلام

<?xml encoding="UTF-8">

درد جانکاه

دهم رمضان المبارک یاد آور داغ جانسوز و حادثه جانکاهی است که عصاره هستی و خاتم و افضل پیامبران را به سوگ نشاند. در سال دهم بعثت بانوی بزرگ اسلام بعد از 25 سال همراهی و فداکاری در راه پیامبر صلی الله علیه و آله با کوله باری از رنجها، فداکاریها، گذشت و ایثارها، در سن 65 سالگی، چشم از جهان فرو بست و همسرش محمد صلی الله علیه و آله را در میان دشمنان در فراق جانسوزی تنها گذاشت. این حادثه دردناک درست بعد از سه روز از وفات ابوطالب، حامی دلسوز و فداکار پیامبر صلی الله علیه و آله اتفاق افتاد و آنچنان حضرت ختمی مرتبت را متأثر و محزون ساخت که آن سال (دهم بعثت) را «عام الحزن» و سال غصه و غم نامگذاری نمود و در میان اندوه فراوان و اشکی چون باران، خدیجه را در محلی به نام «حجون» به خاک سپرد. آنچه در پیش رو دارید نگاهی است گذرا، به فضائل خدیجه کبری، بانوی فداکار و صبور اسلام.

فضائل خدیجه علیها السلام

1. بصیرت ژرف

از بالاترین فضائل خدیجه کبری این است که از اندیشه بلند و فکر عمیق و بصیرت ژرف برخوردار بود؛ مخصوصاً عقل عملی او در اوج خود قرار داشت. این امر را می توان از انتخاب پیامبر اکرم به عنوان شوهر آینده و شایسته خود از بین آن همه خواستگاران پولدار و تاجر فهمید.

او در چهره و رفتار محمد صلی الله علیه و آله آینده درخشان و ممتاز او را می دید، به همین جهت راز پیشنهاد ازدواج با محمد صلی الله علیه و آله را (قبل از بعثت) چنین بیان می کند: «يَا بَنَ عَمِّ! إِنِّي قَدْ رَغِبْتُ فِيكَ لِقِرَابَتِكَ مِنِّي وَ شَرَفِكَ فِي قَوْمِكَ وَ أَمَانَتِكَ عِنْدَهُمْ وَ حُسْنِ خُلُقِكَ وَ صِدْقِ حَدِيثِكَ؛ (1) ای پسر عمو! من به خاطر خویشاوندی ات با من، و شرف و امانتداری ات در میان قوم خود، و به جهت اخلاق نیک و راستگویی ات، به تو تمایل پیدا کردم.»

جملات فوق به خوبی نشان می دهد که محبت و ارادت این بانو به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله براساس عشق مجازی و محبت شهوانی نبوده، بلکه بر اثر معرفت و شناخت عمیقی بوده است که از شخصیت محمد صلی الله علیه و آله داشت. اما افرادی که چنین بصیرتی نداشتند، از جمله گروهی از زنان قریش سخت خدیجه را مورد ملامت و سرزنش قرار دادند، تا آنجا که گفتند: «او با این همه حشمت و شوکت با یتیم ابو طالب که جوانی فقیر است تن به ازدواج داد. چه ننگ بزرگی.»

خدیجه که انتخابش از سر شناخت و معرفت بود، محکم و قرص بر انتخاب خویش پای فشرد و در جواب سخنان ناشی از جهالت و بی خبری آنها گفت: «ای زنان! شنیده ام شوهران شما [و خودتان] در مورد ازدواج من با محمد خرده گرفته اید و عیب جویی می کنید، من از خود شما می پرسم آیا در میان شما، فردی مانند محمد وجود دارد؟

آیا در شام و مکه و اطراف آن شخصیتی به سان ایشان در فضائل و اخلاق نیک سراغ دارید؟ من به خاطر این ویژگیها با او ازدواج کردم و چیزهایی از او دیده ام که بسیار عالی است. (2)»

2. ایمان و اسلام محکم و پایدار

همان بصیرت ژرف خدیجه که باعث انتخاب محمد صلی الله علیه و آله برای همسری آینده او شد، عامل ایمان و اسلام او نیز گشت، و باعث شد که لقب اول زن مسلمان را به خود اختصاص دهد. «ابن عبد البر» به سند خود از پدر «ابی رافع» نقل می کند که پیامبر خدا در روز دوشنبه (مبعث) نماز گذارد و خدیجه در (ساعات) آخر همان روز نماز خواند. (3)

وَ خَدِيجَةُ وَ اَنَا ثَالِثُهُمْ. اَرَى نُوْرَ الْوَحْيِ وَ الرِّسَالَةِ وَ اَشْمُ رِيْحَ النَّبُوَّةِ؛ (4)

رسالت را می دیدم و بوی نبوت را استشمام می کردم.»

خدیجه علیها السلام تا آخرین لحظه بر آن ایمان پای فشرد و در راه اسلام فداکاری و گذشت نمود و یک لحظه از رهبر اسلام و حمایت او غافل نگشت .

3. از برترین بانوان دو سرا

برترین زنان جهان هستی را چهار زن تشکیل می دهند؛ چنانکه ابن اثیر از انس بن مالک از پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله نقل کرده که فرمودند: «خَيْرُ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ مَرْيَمُ، آسِيَةُ، خَدِيجَةُ وَ فَاطِمَةُ؛ (5) برترین زنان عالم مریم، آسیه، خدیجه و فاطمه علیها السلام هستند.»

همینها که کوله بار کمال را در دنیا بستند، در بهشت نیز در صدر قرار دارند و از جمله آنها خدیجه کبری علیها السلام می باشد. «عکرمه» از «ابن عباس» نقل می کند که حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمودند: «أَفْضَلُ نِسَاءِ أَهْلِ الْجَنَّةِ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ وَ فَاطِمَةُ بِنْتُ مُحَمَّدٍ وَ مَرْيَمُ ابْنَةُ عِمْرَانَ وَ آسِيَةُ بِنْتُ مُزَاحِمٍ اِمْرَأَةً فِرْعَوْنَ؛ (6) بهترین زنان بهشت اینانند: خدیجه دختر خویلد، فاطمه دختر محمد و مریم دختر عمران و آسیه دختر مزاحم، همسر فرعون.»

4. برترین همسر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله همسران متعددی داشتند، ولی از نظر درجات یکسان نبودند. یکی از آنها در حال حیات و بعد از رحلت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله سخت حضرت را اذیت و آزار داد، و بر خلاف دستورات او حرکت کرد، که همین امر باعث تنزل مقام و منزلت او گردید، ولی برخی از آنها مانند خدیجه کبری با تمام وجود و هستی خویش در راه اطاعت از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و جلب رضایت او کوشید و در نتیجه در بین تمام همسران رتبه ممتاز را کسب نمود. مرحوم شیخ صدوق از امام صادق علیه السلام نقل می کند که آن حضرت فرمودند: «تَزَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ بِخَمْسِ عَشْرَ اِمْرَأَةً اَفْضَلُهُنَّ خَدِيجَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ؛ (7) رسول خدا صلی الله علیه و آله با پانزده زن ازدواج کرد که برترین آنان خدیجه دختر خویلد بود.»

5. مادر زهرا علیها السلام

طبق نص قرآن کریم همسران پیامبر مادران روحانی مؤمنان و «ام المؤمنین» هستند: «وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ (8)»؛ «همسران او (پیامبر) مادران مؤمنین هستند» و خدیجه از برترین مصداقهای آیه بشمار می رود. و این سعادت در بین همه زنان حضرت، نصیب خدیجه گشت که یازده امام از نسل او از طریق فاطمه زهرا علیهاالسلام پدید آید. راستی چنین مقامی نیاز به لیاقت و استعداد بالا دارد.

از بین همه فرزندان حضرت محمد صلی الله علیه و آله فاطمه زهرا علیهاالسلام از مقام ممتازی برخوردار است؛ چرا که هم دارای عصمت است (9) و هم امامت و وصایت از طریق نسل او استمرار یافت.

6. سخاوت و انفاق بی بدیل

ثروت خدیجه در آن دوران زبانزد خاص و عام بود. ثروت این بانوی کاردان و عاقله به قدری زیاد بود که مالداران درجه یک قریش چون «ابو جهل» و «عقبة بن ابی معیط» در نزد او ناچیز به شمار می رفتند. مورخان ثروت خدیجه را بدین ترتیب شمرده اند:

1. هزاران شتر که اموال تجارتي او را حمل می کردند.
 2. قبه ای از حریر سبز با طنابهای ابریشمی بر بام خانه اش افراشته بود. این امر نمایانگر ثروت فراوان او بود و فقرا نیز از روی این علامت برای استعانت و کمک مراجعه می کردند.
 3. چهار صد غلام و کنیز که خدمات ارجاعی او را انجام می دادند. (10)
- هستم.» (11)

شما در این باره گواه باشید و گواهی دهید. (12)

به من سود نرساند. (13)

7. صبر و بردباری بی مانند

فردی مانند خدیجه که در درون ثروت فراوان بزرگ شده طبعاً باید نازپرورده و کم تحمل باشد؛ اما خدیجه با برخورداری از نعمتها بعد از ازدواج و ایمان به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله خود را برای تحمل همه سختیها آماده کرد، تحمل فشارهای مختلف مشرکان مکه، سرزنشهای بستگان، محاصره اقتصادی در شعب ابی طالب و... مخصوصاً محاصره اقتصادی سخت او را اذیت و آزار داد و با کهولت سن (63 - 65 سالگی) تحمل و بردباری نهایی را به عرصه نمایش گذاشت. بنت الشاطی در این زمینه می گوید: «خدیجه در سنی نبود که تحمل آن همه رنج برایش آسان باشد، و از کسانی نبود که در جریان زندگی با تنگی معیشت خو گرفته باشد، اما در عین حال و با وجود کهولت سن، سختیهایی را که در اثر محاصره در شعب وارد می شد تا سر حد مرگ تحمل کرد.» (14)

8. حامی رسالت و محب امامت

چهار زن در این دنیا به حد کمال رسیده اند و به عنوان زنان نمونه و شایسته هستی شناخته شدند: آسیه، مریم، خدیجه، فاطمه علیهاالسلام. از مهم ترین اشتراکات این چهار زن، حمایت و اطاعت از رهبری و پیشوایان زمان خود بوده است. آسیه تا پای جان از رهبری و رسالت موسی علیه السلام حمایت نمود، مریم با تحمل تهمت و رنجها پایه های رسالت عیسی علیه السلام را محکم نمود، فاطمه زهرا علیهاالسلام تا مرز شهادت از امام خویش علی بن ابی طالب پشتیبانی و دفاع نمود و سر انجام شهید راه امامت و ولایت گشت.

و اما خدیجه علیهاالسلام از حامیان راستین رسالت بود. او نیز جان و مال خویش را تقدیم رسالت نمود. او هم رسالت مدار بود و هم امامت محور. هم حامی و همگام رسالت بود و هم محب و طرفدار امامت. در مورد حمایت از رسالت در بخشهای پیشین اشاراتی به میان آمد، در این بخش فقط به یک نکته اکتفا می شود. حضرت آدم در بهشت نگاهی به زندگی محمد صلی الله علیه و آله و خدیجه علیهاالسلام انداخت و گفت: «یکی از برتریهای محمد بر من این است که همسر او برای اجرای اوامر خداوند با شوهرش همکاری و مساعدت نمود و حال آنکه همسر من مرا در نا فرمانی خداوند تشویق نمود. (15)» و محبتهای خدیجه صبح و شام به خانه ابو طالب روان بود. (16)»

(17)

زمان امامت حضرت هنوز به فعلیت نرسیده بود. مرحوم محلاتی به نقل از مجلسی رحمه الله می گوید: «روزی رسول خدا خدیجه را نزد خود خواست و فرمود: این جبرئیل است و می گوید: برای اسلام شروطی است: اول: اقرار به یگانگی خداوند، دوم: اقرار به رسالت پیامبران، سوم: اقرار به معاد و عمل به اصول و مهمات شرع، چهارم: اطاعت اولی الامر [یعنی علی] و ائمه طاهرین از فرزندان او و برائت از دشمنان آنها.» خدیجه هم به آنها اقرار نمود و آنها را تصدیق کرد. (18)

تو و مولای تمام مؤمنان و امام آنها پس از من است.»

آن گاه دست خود را بالای دست امیرمؤمنان گذاشت و خدیجه دست خود را بالای دست پیامبر قرار داد و این گونه بیعت ابدی ولایت مداری را انجام داد. (19)

پی نوشت ها :

1. سیره نبوی، ابن هشام، ج 1، ص 201؛ تاریخ طبری، ج 1، ص 521.
2. بحارالانوار، ج 16، ص 81 و ج 103، ص 374.
3. استیعاب، ج 2، ص 419، ش 13.
4. تاریخ طبری، ج 2، ص 208 و شرح نهج البلاغه ابن ابی الحدید، ج 13، ص 197.
5. خصال صدوق، باب خصال اربعه.
6. اسدالغابه، ج 5، ص 437؛ استیعاب، ج 4، ص 1821.
7. خصال شیخ صدوق، باب خصال اربعه.
8. احزاب/ 5.
9. احزاب/ 33.
10. الوقایع و الحوادث، محمد باقر ملبوبی، ص 13؛ بحارالانوار، ج 17، ص 309 و ج 16، ص 22.
11. همان دو.
12. بحارالانوار، ج 16، ص 75-77.
13. همان، ج 19، ص 63.
14. خدیجه کبری، نمونه زن مجاهد مسلمان.
15. طبقات ابن سعد، ج 1، ص 134.

16. بحار الانوار، داراحياء التراث، ج37، ص.43

17. همان، ج43، ص.3

18. محلاتي، رياحين الشريعة، ج2، ص.209

19. همان.